

Per Leander

Lenins kostym

Ur *Internationalen* 13 april 2017

Lenin, Ture Nerman och Carl Lindhagen i Stockholm 13 april 1917.

Min farmors far som föddes 1887 hette Thure Winberg och arbetade på varuhuset PUB:s herrekipering vid Hötorget i Stockholm i början av förra seklet. En till synes vanlig dag på jobbet – det var den 13 april 1917 – kom det in en grupp kända socialdemokrater i affären, däribland Stockholms borgmästare Carl Lindhagen, riksdagsmannen Fredrik Ström och journalisten Ture Nerman. Med sig hade de en liten skallig rysk gubbe med kort men markant rött skägg. Farmorsfar hjälpte ryssen att prova ut en ny kostym, som de svenska socialisterna sedan betalade. Kostymen ska ha kostat 100 kronor.

Nästa dag när farmorsfar slog upp morgontidningen Dagens Nyheter såg han till sin förvåning en stor bild på kunden som uppgavs vara en rysk revolutionär som hette Lenin. DN förklarade att Lenin hade passerat Stockholm under sin resa från exilen i Schweiz på väg hem till Ryssland, där tsaren nyligen hade störtats genom den så kallade februarirevolutionen. Tidningen påpekade också att Lenins resa hade företagits i en plomberad järnvägsvagn genom Tyskland, och eftersom Tyskland och Ryssland var fiendeländer, spekulerades det om att Lenin var en tysk agent. DN förutspådde vidare att Lenin inte skulle ha någon politisk framtid i Ryssland. ”Lenins propaganda har hittills haft ytterst ringa resonans: det har alltid uppgivits att man kunnat räkna hans anhängare på fingrarna.”

Nere i Europa rasade det fruktansvärda världskriget, som nu hade gått in på sitt tredje år. Lenin hade från början varit en motståndare till kriget, som han såg som stormakternas imperialistiska kamp om kontrollen över kolonier, marknader och handelsvägar. Det var en konflikt där alla sidor var lika dåliga, och där arbetarna borde revoltera mot sina egna borgerliga regeringar. Lenin hade inte trott sina ögon när den mäktiga Socialistinternationalen – som samlade alla Europas socialdemokrater – splittrades, och de socialistiska partiernas ledare slängde bort de röda fanorna som symboliserade arbetarklassens internationella enhet, för att istället sluta upp bakom sina respektive länders nationsfanor.

Men 1915 hade det samlats en liten grupp internationalistiska socialister till en hemlig fredskongress i den schweiziska alpbyn Zimmerwald. Det var där Lenin träffade de unga svenska socialdemokraterna Ture Nerman och Zeth Höglund, som anslöt sig till Lenins vänsterradikala strömning som förespråkade revolution mot kriget. Tillbaka i Sverige hade Zeth Höglund dömts till fängelse som landsförrädare, efter att ha organiserat en fredskongress i Folkets hus i Stockholm. Detta trots att Sverige var ett neutralt land, och trots att Höglund i egenskap av riksdagsman borde ha haft åtalsimmunitet. För de internationalistiska socialisterna blev Höglund en martyr, likt Karl Liebknecht i Tyskland, den socialdemokratiske riksdagsmannen som hade röstat nej till krigskrediter och därmed också stämplades som landsförrädare och senare fängslades.

Under sin dag i Stockholm ville Lenin hälsa på sin kamrat som satt inspärrad på Långholmen, men det drog ut på tiden att få tillstånd att göra ett besök i fängelset, och Lenin ville resa vidare med kvällståget till Haparanda och finska gränsen, så han fick nöja sig med att skicka ett telegram till Höglund: ”Var hälsad snart åter till friheten och striden!”

Det Lenin, Liebknecht och Höglund hade gemensamt var att de snart skulle börja kalla sig kommunister i protest mot vad de såg som de gamla socialdemokraternas svek mot arbetarrörelsen. Men denna dag i april för 100 år sedan var de i minoritet, radikaler som ingen tog på allvar. Inte ens den högersocialdemokratiske svenske riksdagsmannen Erik Palmstierna, som i sina memoarer erkänner att han funderade på att låta mörda Lenin under dennes resa genom Sverige, tyckte att det skulle vara värt besväret.

Kanske tänkte min farmorsfar därefter inte något mer på den lille ryske gubben som köpt en kostym av honom. Detta hungerår hade han fullt upp att tänka på hur han skulle få mat på bordet till sin familj, och när han på Centralstationen hämtade ut potatisarna som släktingarna i Blekinge skickade för att hjälpa till, gömde han knölna i kavajfickorna för att inte bli rånad på hemvägen. Men Thure Winberg skulle bli påmind om Lenin igen ett halvår senare, när tidningarna återigen hade stora rubriker om honom. Iklädd sin kostym från PUB hade Lenin nu genomfört den så kallade oktoberrevolutionen och erövrat makten i Ryssland.

Berömt fotografi, taget i Stockholm 13 april 1917: Lenin (med paraply) samtalar med Ture Nerman. Bakom dem Carl Lindhagen som samtalar med Lenins hustru Nadezjda Krupskaja